

La inclusió d'afixos en el DGLC: una novetat lexicogràfica a principis del segle xx*

FRANCESC FELIU
Universitat de Girona

OLGA FULLANA
Oficines Lexicogràfiques
Institut d'Estudis Catalans

El *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC) de Pompeu Fabra conté una novetat poc estudiada respecte als diccionaris catalans precedents: la incorporació com a lemes d'una gran quantitat d'afixos caracteritzats amb els descriptors *prefix*, *sufix*, *forma prefixada* o *forma sufixada*. En la primera edició de 1932 hi comptem 593 entrades que corresponen a 576 elements prefixals —108 prefixos i 468 formes prefixades— i a 17 elements sufixals —13 sufixos i 4 formes sufixades.

Els diccionaris del segle XIX o bé no admeten lemes d'aquest tipus —com és el cas dels del diccionari d'Esteve, Bellvitges i Juglà— o bé inclouen algunes entrades com ara *ex*, *a*, *ad*, *arxi* o *pseudo*. Aquests elements, que avui considerariem afixals, es descriuen com a *partícules*, *preposicions llatines*, *preposicions inseparables*, etc. Hi apareixen per herència de la tradició lexicogràfica, en un nombre molt reduït i sense distingir si es tracta d'elements productius en català, com ara *des-*, o de constituents de mots procedents del llatí o el grec ja lexicalitzats, com ara *ad-* o *ob-*. En qualsevol cas, no s'hi consignen formes afixals basades en arrels cultes llatines i gregues.

En els treballs lexicogràfics contemporanis al DGLC, es pot observar encara un ancoratge en la tradició del XIX. El diccionari *Pallas* d'Emili Vallès, de 1927, inclou ben pocs afixos en la seva nomenclatura. Els dos primers volums del *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) d'Alcover i Moll —el primer de 1926-1930 i el segon de 1930-1934— corresponents a les lletres de la *a* a la *car*, inclouen només dos afixos, *arxi-* i *auto-*, que contrasten amb els 114 que inclou el DGLC entre aquestes mateixes lletres.

* Per a la realització d'aquest estudi hem comptat amb el finançament del projecte de recerca «Historia de la llengua catalana (siglos XIX-XX)» (ref.: HUM2005-05116/Filo).

1. ELS ESTUDIS SOBRE EL DGLC I ELS AFIKOS

Malgrat tot això que acabem d'advertir, cap dels estudis de què disposem avui sobre el diccionari de Pompeu Fabra no s'ha fixat en aquesta qüestió. Només Colón i Soberanas (1985, p. 222) noten que el DGLC pren alguns morfemes com a lemes, però consideren que és una manera de procedir «ben tradicional»:

Pel que fa a la lematització el *DGLC* actua de manera ben tradicional, d'acord amb el que, segons el lexicògraf, és un mot. Entre els morfemes presos com a lema hi comptem prefixoides i sufixoides com són *a-*, *an-*, *ab-*, *atlo-*, *arxi-*, *clamido-*, *contra-*, *ornito-*, *oxi-*, *pseudo-*, *tetra-*, o bé *-aci*, *-fagia*, *-grafia*, etc. [...]

Des de la perspectiva actual, que un diccionari tingui afixos com a lemes i els reculli en nombre abundant no és gens estrany. Potser aquest fet no ha permès valorar adequadament l'aportació de Fabra en aquest aspecte. I és que la inclusió de lemes afixals és, certament, un hàbit que s'ha estès en les obres lexicogràfiques catalanes posteriors, de la mateixa manera que avui s'ha generalitzat en la lexicografia d'altres llengües.

Les dades quantitatives són suficients per fer-nos adonar com ha quallat aquesta pràctica. El DCVB, en la publicació completa i revisada finalitzada els anys seixanta, inclou 317 elements afixals.¹ La primera edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) de 1995 en registra 1.002. La segona eleva el nombre d'aquestes entrades a 1.554. Els diccionaris d'Enciclopèdia Catalana, hereus tant del DGLC com de la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC), recullen des de les primeres edicions elements afixals i la darrera edició impresa de 1998 n'aplega més d'un miler.

En altres llengües la inclusió d'afixos també sembla haver-se imposat. Ja els anys seixanta, el *Petit Robert*, el *Garzanti* i el *Zingarelli* també inclouen afixos com a lemes. El *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española (DRAE) va començar a revisar els pocs lemes afixals que incloïa tradicionalment, per sistematitzar-ne el tractament, a partir de l'edició de 1970 i n'ha incorporat molts de nous en edicions posteriors.

Tanmateix, no hem de perdre de vista que en el moment en què Fabra emprèn el seu treball lexicogràfic, a l'entorn dels anys vint, la decisió d'incloure lemes afixals constitueix una innovació tècnica ben particular que cal valorar en el marc del treball lingüístic i codificador de Fabra.

1. Ja hem dit que en els dos primers volums només hi ha dos afixos. Els 315 restants apareixen a partir del tercer volum, sota la responsabilitat de Francesc de Borja Moll.

2. ELS LEMES AFIXALS EN LA TRAJECTÒRIA LEXICogrÀFICA DE FABRA

Germà Colón (2007, p. 16) afirma que «la primera producció lexicogràfica [de Fabra] fou el *Diccionari ortogràfic* de l'any 1917, redactat pel mateix Fabra i que pot ésser considerat com la macroestructura del DGLC». Joan Veny (2007, p. 42) ha advertit també que «tot i que es pot dir que la base de la macroestructura del DGLC és el *Diccionari ortogràfic* (1a ed., 1917), no podem oblidar que la *Gramàtica catalana* de Fabra de 1912 conté un “Vocabulari” de 111 pàgines [...] que, en certa manera, constitueix el canemàs dels futurs *Diccionari ortogràfic* i *Diccionari general* (en podríem dir “canemàs del futur canemàs”)). Però el cas és que en aquests diccionaris, en part potser perquè la seva prioritat era estrictament la fixació ortogràfica dels mots en ús, no hi trobem lemes de caràcter afixal.

En canvi, sí que n'apareixen en els quatre fascicles conservats del *Diccionari de la llengua literària* (DLL), que inicià la seva publicació l'any 1926 sota els auspicis de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). L'atribució d'aquest diccionari a Pompeu Fabra és avui comunament acceptada, encara que es tractava d'una obra institucional i sabem que van intervenir-hi també alguns altres membres de la Secció Filològica, com ara Manuel de Montoliu i Carles Riba.²

Joaquim Rafel ha estudiat en profunditat els lligams entre el malaguanyat DLL i el DGLC i ha conclòs que «els plecsc impresos del DLL han estat l'única font de la part corresponent del *DF[abra]*; amb això hem d'entendre que qualsevol influència que puguem observar en el text del *DF* ja s'havia produït en tot cas abans en el DLL» (Rafel, 1996, p. 264-265). I, efectivament, la pràctica lexicogràfica d'inclusió d'afixos ja es va introduir en l'elaboració del «Diccionari de l'Institut» —que Rafel situa a l'entorn dels anys 1918-1923. Si la decisió d'incloure afixos en el DLL és del mateix Fabra o és una decisió col·legiada no ho sabem, però el cert és que Fabra l'assumirà com a pròpia en el DGLC.

L'estudi comparatiu dels afixos que recullen el DLL i el DGLC ens ratifica l'afirmació de Rafel. En els quatre primers fascicles del DLL corresponents de la *a* a *aquedar-se*, hi apareixen 51 afixos i mantenen una correspondència absoluta amb el DGLC. Ara bé, en el diccionari de 1932 no hi llegim una simple reproducció dels articles afixals del diccionari de l'Institut. Les diferències en el redactat d'algunes definicions, la transliteració dels mots grecs o la selecció d'exemples indiquen que hi ha una certa evolució i una major sistematització en el tractament dels afixos. L'anàlisi detallada d'aquesta qüestió excedeix els límits d'aquesta comunicació i forma part d'un estudi més ampli, ara en procés d'elaboració.

2. Els dos fascicles publicats i els altres dos que restaren en galerades a l'arxiu de l'IEC han estat ara reproduïts a Mir i Solà (2007, p. 79-145).

3. ANTECEDENTS D'AQUESTA PRÀCTICA LEXICogrÀFICA

Fins avui, no disposem de cap informació significativa a propòsit de l'origen d'aquest procediment lexicogràfic de Fabra. Com ja és sabut, l'autor cita en el pròleg del DGLC les seves principals fonts de referència (Fabra, 1932, p. VII):

En la redacció del Diccionari s'han tingut al davant un gran nombre de diccionaris catalans i d'altres llengües (principalment el de l'Acadèmia espanyola, el de Hatzfeld i Darmesteter i el de Webster), els reculls lexicogràfics publicats [...] i els existents a les Oficines lexicogràfiques [...].

Podem situar el precedent de l'opció de Pompeu Fabra en alguna de les tres fonts lexicogràfiques forasteres que ell mateix confessa haver utilitzat? En el diccionari castellà de la Real Academia Española (RAE) segur que no. És sabuda la influència que tradicionalment el diccionari de l'acadèmia espanyola ha tingut sobre els diccionaris catalans —el de Fabra, inclòs— pel que fa a l'establiment de la nomenclatura i a les definicions. De fet, tenim encara molt poc fressada la comparació entre el DRAE i el DGLC —vegeu per a això, sobretot, els treballs de Bargalló i Garriga (2000a i 2000b). Però el DRAE del temps de Fabra només inclou alguns afixos com a lemes i ho fa de la manera tradicional que hem explicat al principi de la comunicació: pocs, amb una caracterització vaga i basats en la tradició lexicogràfica.

Pel que fa al *Dictionnaire général de la langue française* de Hatzfeld i Darmesteter (1890-1900), els estudiosos que s'hi han referit fins ara ho han fet per destacar-ne la gran influència en la nomenclatura, en les definicions i en els exemples de Fabra. Colón i Soberanas (1985, p. 227) afirmen que «ha estat el mentor constant, ja començant pel títol, de la labor de Fabra» i Colón (2007) ha insistit en el fet que el *Dictionnaire général* és la font principal del DGLC.³ Ara bé, en la qüestió dels lemes afixals és clar que el diccionari francès tampoc no en pot ser la font. Aquest diccionari, tot i que usa les etiquetes gramaticals *prefix* i *suffix*, no es desmarca de la lexicografia tradicional. D'altra banda, el diccionari va precedir per un estudi de gairebé tres-centes pàgines sobre morfologia, però, el tractament que dóna als prefixos i als sufixos no té res a veure amb el plantejament que podem inferir dels afixos inclosos en el DGLC. En llargues llistes s'hi consignen els for-

3. «Pompeu Fabra, que també en l'aspecte lexicogràfic volgué ésser innovador, fugint de l'esclavatge del diccionari de la Real Academia Española [...] es va acostar al DG francès, obra que devia trobar molt al seu gust, puix que és un diccionari ben cartesià, amb divisions lògiques clarament estructurades (massa estructurades i massa lògiques, fins i tot, puix que moltes vegades no responen a l'ús de l'idioma, són accepcions intel·lectuals, artificials), però s'hi acostà massa, es va excedir...» (Colón, 2007, p. 37).

mants patrimonials, que es presenten sota un enfocament etimològic que queda molt lluny de la praxi fabriana, i en l'apartat «Formation savante grecque» s'hi esmenten tan sols una setantena de formants que anomena *éléments composants*.

Podem prendre en consideració, llavors, una possible influència del Webster? El desconeixement de l'influx d'aquest diccionari en la lexicografia fabriana és a hores d'ara quasi absolut.⁴ Tanmateix, l'estudi del Webster, pel que fa a la qüestió que ens interessa, ens duu a reconèixer sense dubtes l'ascendent d'aquest reconegut diccionari americà sobre el Fabra. L'origen dels lemes afixals del DGLC i del tractament lexicogràfic que reben és al Webster. I aquest fet no és pas intranscendent perquè amb això Fabra entronca amb la prestigiosa tradició lexicogràfica anglosaxona. L'*Oxford English Dictionary* i el Webster havien posat en circulació al darrer quart del segle XIX aquest procediment lexicogràfic i Fabra optarà per incorporar-lo, juntament amb certes implicacions terminològiques que en deriven.

4. DE QUIN WEBSTER PROVENEN ELS AFIXOS FABRIANS?

Existeixen nombroses versions i edicions diferents dels diccionaris que prenen el nom de Webster⁵ i no hi ha unanimitat entre els estudiosos que fins ara han volgut concretar quin fou exactament el diccionari que Fabra tenia al davant en el moment de l'elaboració del DGLC. Colón i Soberanas (1985, p. 230, n. 341) i després Rico i Solà (1995, p. 166) esmenten el *Webster's International Dictionary* de 1892, i Bargalló i Garriga (2000a, p. 201, n. 4) ho afirmen amb tota claredat; però en un treball posterior Colón (2007, p. 20) es decanta pel *Webster's New International Dictionary*, i en cita l'«edició de 1911 i següents»; Ginebra i Solà (2007, p. 217), més darrerament, indiquen que «probablement es tracta del *Webster's New International Dictionary* de 1909». La determinació de quina versió del Webster va utilitzar Fabra és rellevant, atès que hi ha variacions importants entre els diferents Websters, i llurs edicions successives.⁶

Les referències que hem ressenyat fa un moment en realitat remetent només a dos dels anomenats diccionaris Webster: el *Webster's International Dictionary of the English Language* (WID) i el *Webster's New International Dictionary of the En-*

4. Colón i Soberanas (1985, p. 230, n. 341) es limiten a observar que «casos d'utilització del diccionari de Webster abunden». Bozzo i Pauné (2000) han tractat tímidament la qüestió del possible influx del model americà en relació amb l'ordenació i la jerarquització de les accepcions en el DGLC.

5. Un dels primers diccionaris de l'anglès americà va ser compilat per Noah Webster —l'*American English Dictionary* de 1928. Obtingué un gran èxit i *Webster* va passar a ser un nom de domini públic amb què es conegueren molts altres diccionaris, talment com si *Webster* fos un nom genèric. La casa editora Merriam, que havia adquirit els drets del diccionari de 1928, no va poder lluitar contra el mal ús del nom *Webster* i acabà canviant-ne el nom pel de *Merriam-Webster*.

6. Per a una síntesi de la història i les característiques dels diferents diccionaris Webster, vegeu Algeo (1990). Vegeu també Leavitt (1947).

glish Language (WNID). Les primeres edicions d'aquests diccionaris són de 1890 en el cas del WID i de 1909 per al WNID. Entre aquestes dues edicions només hi ha diverses reimpressions sense variacions substancials. El WNID presenta canvis profunds en l'estructuració de la informació respecte al seu predecessor i inclou 40.000 lemes nous. La primera edició, que veurà la llum per primer cop el 1910, serà objecte de moltes reimpressions en els anys que segueixen, però no inclourà canvis importants fins a la segona edició de 1934, que ja no és possible considerar com una font de Fabra.

La confrontació dels afixos recollits en el WID i en el WNID amb els afixos inclosos en el DGLC ens permet determinar amb seguretat que la font de Fabra és el WNID. Com podem observar en la taula següent, que pren en consideració alguns elements prefixals entre la lletra *n* i la *o* a tots tres diccionaris:

- a) El nombre total d'afixos és molt més semblant entre el DGLC i el WNID —el grau de coincidència es pot situar a l'entorn del 75 %.
- b) Tots els afixos en què coincideixen el DGLC i el WID, són també en el WNID.
- c) Alguns afixos del WNID que el DGLC no recull, apareixien també en el WID.
- d) En els casos en què el DGLC inclou un afix que no és en el WNID, aquest tampoc no figura en el WID.

<i>WID</i>	<i>WNID</i>	<i>DGLC</i>
naso-	naso-	naso-
	necro-, necr-	necro-, necr-
	nephelo-	
	nepho-	nefo-
	nepbro-, nephr-	nefro-, nefr-
nemato-	nemato-	nemato-, nemat-
neo-	neo-	neo-
neuro-	neuro-, neur-	neuro-, neur-
	nycti-	nicto-, nicti-, nict-
nitro-	nitro-	nitro-
nitroso-	nitroso-	nitroso-
non-	non-	
	nocti-	nocti-
		nomo-

<i>WID</i>	<i>WNID</i>	<i>DGLC</i>
		noo-
	noso-, nos-	noso-, nos-
	not-	
	nucleo-	nucleo-
		nudi-
ob-	ob-	ob-
occipito-	occipito-	occipito-
	ochro-	ocro-
octa-	octa-	octa-
octo-, octa	octo-, octa-	octo-
oculo-	oculo-	
odonto-	odonto-	odonto-, odont-

Pel que fa a la confrontació d'aquests diccionaris, ens cal fer un advertiment. Al principi de la nostra exposició ja hem notat que el DGLC conté molts més elements prefixals que no pas sufixals. En els diccionaris Webster ja hi constatem també aquesta tendència. Però si en les primeres lletres del diccionari de Fabra hi comptem una proporció similar a la de la seva font anglesa, a la segona part del diccionari veiem que no se segueix aquesta proporció. De fet, els sufixos en el DGLC s'acaben al final de la lletra *l* (amb *-logia*), i no n'apareix cap més —Webster en segueix reportant, per exemple, a la lletra *o*: *-ock*, *-ode*, *-odont*, *-odonta*, *-odynia*, *-oid*, *-ol*, *-ole*, *-olid*, *-oma*, *-one*, *-opial*/*-opy*, *-opsial*/*-opsis*/*-opsy*, *-or*, *-orium*, *-ory*, *-ose*, *-osis*, *-otic*, *-our*, *-ous*. Aquest fet podria fer pensar en un canvi de criteri a mig diccionari. Nosaltres pensem, més aviat, que Fabra o els seus col·laboradors van treballar amb un exemplar del Webster en dos volums (*a-l/m-z*) —com el de la reimpressió de 1912 guardat a la Biblioteca de Catalunya, que havia estat de Josep Carner— i que la llista dels sufixos del segon volum en algun moment es va perdre o no es va arribar a fer.

5. ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE L'APROPIACIÓ FABRIANA DELS AFIXOS DEL WEBSTER

Tal com ja es pot constatar en la taula d'elements prefixals que hem consignat, Fabra no va fer una apropiació literal i acrítica dels afixos del diccionari websterià i no es va limitar a copiar els lemes del diccionari anglès, sinó que en va fer una tria i en alguns casos en va afegir alguns de nous —fruit, generalment, d'una sistematització. Això vol dir que en el DGLC, pel que fa a la pràctica lexicogràfica

que estudiem, podem intuir-hi certs criteris particulars i certes idees gramaticals relacionades amb la formació de mots. Unes idees que és molt interessant de confrontar amb els plantejaments que Fabra demostra en les seves obres no estrictament normatives, com ara la *Gramàtica* de 1912 o, sobretot, la de 1956.

Els límits d'aquesta comunicació, tanmateix, no ens permeten aprofundir ara en aquest punt, ni tan sols fer l'estudi detallat de l'apropiació dels lemes afixals del Webster per part del DGLC. Podem avançar-ne, però, alguns dels aspectes més remarcables:

a) D'una banda, cal destacar que Fabra adapta el terme anglès *combining form*⁷ per descriure els formants cultes, i encunya les expressions *forma prefixada* i *forma sufixada*, que usa com a descriptors en les definicions ja des del DLL —uns descriptors que avui han arrelat en la majoria dels diccionaris catalans.

b) També cal assenyalar que tant el Webster com el DGLC coincideixen en la limitació del nombre d'elements sufixals i en la gran abundor de formants cultes, molt per sobre dels prefixos i sufixos patrimonials.

c) En la selecció dels afixos que inclou el Webster, Fabra deixa de banda prefixos i sufixos patrimonials de l'anglès, que naturalment no són transferibles, però també alguns formants cultes que per alguna raó no considera adequats.

d) Molts dels afixos que incorpora de nou el DGLC poden explicar-se per una voluntat d'estendre el procediment d'entrar els formants cultes en la nomenclatura del diccionari. De la mateixa manera, Fabra sistematitza l'estructura de les definicions i dels exemples d'aquests formants.

La consideració que ara ens interessa més de posar en relleu és que el WNID destaca, entre altres coses, pel seu caràcter innovador en incloure afixos d'una manera programàtica, com a fruit d'uns plantejaments que, en realitat, no queden pas gaire lluny de les idees fabrianes. En el prefaci de l'edició de 1909, el curador de l'obra, William Torrey Harris, justifica l'addició d'afixos, d'una banda, perquè limiten la introducció de mots derivats; de l'altra, perquè permeten definir els derivats succintament tenint en compte l'afix composant; a més, poden donar a entendre un vocabulari potencial; i, finalment, fan que el lector adquireixi coneixement sobre les possibilitats creatives de la llengua (Harris, 1909, p. VI):

The third device for saving space is the defining of many purely formal derivatives by references to their prefixes or suffixes. [...] Great care has been taken to show clearly the meaning of each prefix and suffix in the various combinations in which it may occur, and derivatives have been referred to the proper prefix or suffix, thus leading to an amount of information as to the ac-

7. Segons l'edició actual del Merriam-Webster, la primera documentació en anglès del terme *combining form* és de 1884, justament l'any de publicació del primer fascicle de l'*Oxford English Dictionary*.

tual or potential meanings of the derivative that could not possibly be given if each one received independent treatment. By this device the utility of the book has been distinctly increased and the consulter has also been put in the way of acquiring a knowledge of the force of the formative parts of the English language that might be overlooked or neglected.

Si aquesta explicitació de Harris sobre les raons per incloure afixos —i, especialment, formes afixades— a la macroestructura del diccionari ens presenta aquest procediment, a principis del segle xx, com una pràctica innovadora, aquest mateix procediment és en el DGLC, encara que sense una declaració explícita d'intencions, una novetat remarcable per a la lexicografia catalana, una novetat que s'adequa als objectius que Fabra persegueix amb el seu diccionari.

6. ELS LEMES AFIXALS EN L'ESTRATÈGIA DE LA CODIFICACIÓ FABRIANA

La incorporació d'afixos al diccionari, a banda d'ajustar-se a una tendència lexicogràfica molt concreta, en Fabra resulta una innovació molt convenient, perquè lliga perfectament amb el seu discurs polític i amb el seu programa de planificació lingüística. És recurrent en els escrits fabrians —i en els d'altres intel·lectuals contemporanis— la voluntat d'incorporar la llengua catalana a la normalitat de les llengües de cultura modernes. Posats en el terreny del lèxic, això volia dir abastir-la dels termes tècnics necessaris. Per dir-ho en les paraules recents de Jordi Ginebra i Joan Solà (2007, p. 208-209):

el diccionari [de Fabra] hi mostra una generositat remarcable [en mots tècnics o especialitzats], potser fins i tot excessiva en un diccionari general, si no fos que aquest havia de cobrir, en aquells moments i aquí, un camp més ampli del normal: el diccionari havia de certificar que el català era una llengua funcional, apta per a necessitats comunicatives modernes com les relatives a la ciència i la tècnica.

De fet, en certa manera i en relació amb el procés de construcció nacional endegat a Catalunya a les acaballes de segle xix, podem considerar que la societat civil —almenys determinats sectors de la societat civil— ho demanava. Al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906, per exemple, un representant de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques presentava la comunicació «Necessitat de reconstituir el llenguatge mèdich-biològich català», i és conegut el procés pel qual s'arribarà, per part d'aquest mateix col·lectiu mèdic, a l'encàrrec d'un *Diccionari de medicina* al doctor Manuel Corachan. Aquest diccionari, justament, que és estrictament contemporani del DGLC i que com explica Casassas (2007) «comp-tà amb l'assessorament d'un equip de filòlegs (Griera, Montoliu i, sobretot, Coro-

mines) dirigit per Pompeu Fabra», incorpora també lemes afixals —els mateixos que trobem al DGLC.

En síntesi, podem intuir que la presència de formants cultes combinables al diccionari és una pràctica que serveix amb eficàcia per a la creació d'un registre especialitzat. El diccionari Webster facilita a Pompeu Fabra la captació de molts d'aquests elements i és a partir d'aquí que s'articula el seu treball. Queda per repassar, per exemple, quins són els camps semàntics més treballats en l'apropiació fabriana del diccionari anglès —la tradició anglosaxona també donava preeminència en aquella època a uns camps més que a d'altres. És evident, però, que la col·laboració amb Corachan, d'una banda, amb els botànics Pius Font i Quer i Miquel de Garganta, de l'altra,⁸ i la mateixa condició d'enginyer químic del nostre lexicògraf van afavorir uns determinats biaixos en els camps semàntics dels lemes seleccionats.

La introducció dels lemes afixals, en definitiva, aporta als diccionaris de Fabra els instruments necessaris per crear llengua —especialment un registre culte i científic. Uns instruments que s'han revelat avui eficaços i definitius. I és que el DGLC no era pas un punt d'arribada, sinó més aviat un punt de partida,⁹ i això ho expliciten d'una manera especial aquests elements afixals, que són elements dinàmics, que no s'acaben ni són res en ells mateixos, sinó que permeten i incentiven la multiplicació orgànica i l'amplificació lèxica. La consideració de la llengua com a organisme viu, l'havia expressada Ferdinand de Saussure als seus deixebles no pas gaires anys abans d'iniciar-se els treballs del *Diccionari general de la llengua catalana*, i justament aquesta era la visió, programàtica, que formulava Pere Corromines en un opuscle commemoratiu contemporani: «La nostra llengua literària ha eixit, en el diccionari d'En Fabra de la seva confusió embrionària. D'ací endavant podrà créixer i performar-se com un ésser orgànic vivent».

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ALGEO, John (1990). «American Lexicography». A: HAUSMANN, Franz Josef; REICHMANN, Oskar [et al.] [ed.]. *Wörterbücher. Dictionaries. Dictionnaires*. Vol. II. Berlín; Nova York: Walter de Gruyter, p. 1987-2009.

8. L'epistolari amb aquests dos botànics catalans, editat i anotat per Carles Riera i Joan Vallès (1991), constitueix un testimoni ben valuós d'aquesta col·laboració.

9. Han parlat a bastament d'aquesta qüestió Xavier Lamuela i Josep Murgades en un llibre encara fonamental per a l'estudi de les idees lingüístiques de Pompeu Fabra, on es refereixen a la «cultura de la llengua literària» professada pel nostre gramàtic, que ve a ser «el treball deliberat i conscient emprès a partir de les pràctiques escriptòria i docent, però sobretot lingüística, per tal de completar i desenvolupar una llengua literària que en cap cas no era vista com una realitat ja donada i preexistent, sinó com un objectiu a atènyer. El lingüista, segons això, i atès el caràcter especialitzat dels seus coneixements, no tan sols s'havia de limitar —com havia estat fins llavors habitual— a observar i a descriure la llengua, sinó que havia de participar activament en el procés de la seva conformació evolutiva» (Lamuela i Murgades, 1984, p. 35).

- BARGALLÓ, Maria; GARRIGA, Cecili (2000a). «Notes sobre les idees lingüístiques en el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932) de Pompeu Fabra». A: GINEBRA, Jordi [et al.] [ed.]. *La lingüística de Pompeu Fabra*. Vol. II. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; [Tarragona]: Universitat Rovira i Virgili, p. 199-216.
- (2000b). «Les marques d'ús al *Diccionari general de la llengua catalana*: L'Acadèmia Espanyola com a font?». A: GINEBRA, Jordi [et al.] [ed.]. *La lingüística de Pompeu Fabra*. Vol. II. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; [Tarragona]: Universitat Rovira i Virgili, p. 327-347.
- BOZZO, Maria; PAUNÉ, Gemma (2000). «L'ordenació i la jerarquització de les accepcions en el *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra (DGLC)». A: GINEBRA, Jordi [et al.] [ed.]. *La lingüística de Pompeu Fabra*. Vol. II. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; [Tarragona]: Universitat Rovira i Virgili, p. 217-229.
- CASASSAS, Oriol (2007). «El llenguatge científic i Pompeu Fabra». A: *La figura i l'obra de Pompeu Fabra*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. També disponible en línia a: <<http://www.upf.edu/universitat/presentacio/pompeufabra/casassas.html>> [Consulta: 12 gener 2008].
- COLÓN, Germà (2007). «Introducció al *Diccionari general de la llengua catalana*». A: MIR, Jordi; SOLÀ, Joan [dir.]. *Pompeu Fabra: Obres completes*. Vol. 5. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 15-40.
- COLÓN, Germà; SOBERANAS, Amadeu-J. (1985). *Panorama de la lexicografia catalana: De les glosses medievals a Pompeu Fabra*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- FABRA, Pompeu (1932). «Prefaci». A: *Diccionari general de la llengua catalana*. Barcelona: Llibreria Catalònia.
- GINEBRA, Jordi; SOLÀ, Joan (2007). *Pompeu Fabra: vida i obra*. Barcelona: Teide.
- HARRIS, William Torrey (1909). «Preface». A: *Webster's New International Dictionary*. Springfield [Massachusetts]: G&C Merriam Company, p. v-xii.
- LAMUELA, Xavier; MURGADES, Josep (1984). *Teoria de la llengua literària segons Fabra*. Barcelona: Quaderns Crema.
- LEAVITT, Robert Keith (1947). *Noah's Ark. New England yankees and the endless quest: A short history of the original Webster dictionaries, with particular reference to their first hundred years*. [Springfield-Massachusetts]: G&C Merriam Company.
- MIR, Jordi; SOLÀ, Joan (2007) [dir.]. *Pompeu Fabra: Obres completes*. Vol. 5. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 15-40.
- RAFEL i FONTANALS, Joaquim (1996). «El *Diccionari de l'Institut* i el *Diccionari Fabra*». A: *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit*. Vol. III. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 217-269.
- RICO, Albert; SOLÀ, Joan (1995). *Gramàtica i lexicografia catalanes: síntesi històrica*. València: Universitat de València.
- RIERA, Carles; VALLÈS, Joan (1991) [ed.]. *Pompeu Fabra, Pius Font i Quer i Miquel de Garganta: Un epistolari fonamental per a la lexicografia científica catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- VENY, Joan (2007). «El *Diccionari general de la llengua catalana*: precedents, posterioritat, dialectalismes». A: MIR, Jordi; SOLÀ, Joan [dir.]. *Pompeu Fabra: Obres completes*. Vol. 5. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 41-76.